

KELECSÉNYI ISTVÁN* – VARGA ATTILA**

AIR DEFENDER 23 – A NATO LEGNAGYOBBS LÉGIERŐ HADERŐNEMI GYAKORLATA

I. RÉSZ

ÖSSZEFOGLALÁS: 2023. június 12–23. között Németország adott otthont a NATO történetének eddigi legnagyobb európai légi erő haderőnemi gyakorlatnak. A transzatlanti szolidaritás jegyében szervezett Air Defender 23 gyakorlat során 25 nemzet mintegy tízezer katonája 250 repülőgéppel gyakorolta a légi műveleteket. A szövetséges repülőerők nagyszabású gyakorlatán a magyar légi erőt öt harcászati repülőgéppel és 48 fővel képviselte hazánkat.

KULCSSZAVAK: Air Defender 23, Németország, transzatlanti szolidaritás, szövetséges légi erő haderőnemi gyakorlat

ABSTRACT: Germany hosted the largest Allied Air Forces exercise in NATO's history ever in Europe from 12 to 23 June 2023. Under the Air Defender 23 exercise, organised in the spirit of transatlantic solidarity, around 10,000 soldiers from 25 nations used 250 aircraft to conduct air operations. At the large-scale exercise of the Allied Air Forces, the Hungarian Air Force was represented by 5 fighter aircraft and 48 personnel.

KEYWORDS: Air Defender 23, Germany, transatlantic solidarity, Allied Air Forces joint exercise

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organization – NATO) 2023. június 12–23. között Európában tartotta történetének eddigi legnagyobb légi erős gyakorlatát. Az Air Defender 23 során a transzatlanti szolidaritás jegyében 25 nemzet tízezer katonája 250 repülőgéppel gyakorolta a légi műveleteket az európai légtérben.

NAPJAINK BIZTONSÁGI KÖRNYEZETE

Egymást követő konfliktusok, növekvő és egyre kevésbé prognosztizál-

ható bizonytalanság közepe, rohamos ütemben változik a biztonsági környezet. A gyors társadalmi, tudományos, technológiai és környezeti változások miatt kockázatokkal, fenyegetésekkel és kiszámíthatatlansággal teli, meglehetősen összetett jövőképet tovább árnyalja a mindent átható globalizáció. A 21. század elején káosz lett úrrá a világ jó néhány régiójában, az erővonalak áttekinthetetlenül összekuszálódtak. [1] A globális biztonsági környezet rendkívüli dinamikájú és mértékű változásai, a közelmúlt eseményei egyértelműen

rámutattak arra, hogy a nemzetközi béke továbbra is törekény, az euroatlanti térségben sem sikerült mindenhol lezárni az elmúlt évtizedek konfliktusait, az államok szuverenitása súlyosan sebezhető.

A Magyarország közvetlen környezetében történt legutóbbi események (az orosz–ukrán háború okozta válsággal a középpontban) – amelyek részben átrendezték, és ezzel kiszámíthatatlannabbá tették a térség biztonsági helyzetét és a nemzetközi erőviszonyokat – új megvilágításba helyezik a Nemzeti Biztonsági Stratégia¹ és a Nemzeti Katonai Stratégia² alapvetéseit. Hazánk sajátos geostratégiai helyzete, illetve méretéből adódóan az erő alkalmazására rendelkezésre álló rendkívül rövid idő rugalmas, gyorsan és hatékonyan alkalmazható haderőt feltételez; továbbá olyan légi erőt, amely pontosan ismeri a pillanatnyi légi és felszíni helyzetet, ezzel biztosítja az információs és döntési fölényt, védett a kibertámadásokkal szemben és képes a légi fölényt – a fenyegetettség függvényében térben és időben korlátozottan – kivívni és megtartani, a felszíni műveleteket hatékonyan támogatni.

1. ÁBRA.

A francia 36-CD lajstromszámú Boeing E-3 Sentry légtérrelőrző repülőgépet két magyar JAS 39C és két görög F-16 HAF típusú vadászgép kíséri (Forrás: honvedelem.hu)

* Szakújságíró, a Magyar Hadtudományi Társaság Légierő Szakosztály tagja. ORCID: 0000-0001-5563-3313

** A Magyar Hadtudományi Társaság Légierő Szakosztály tagja. ORCID: 0000-0002-3703-5384

¹ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

² 1393/2021. (VI. 24.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról.

A HADERŐ MEGÚJÍTÁSÁNAK SZÜKSÉGESSÉGE

A biztonsági kockázatok, kihívások és veszélyforrások drámai gyorsasággal kerülhetnek határainkon belülre, ezért erősíteni kell az előrejelzés nélkül, váratlanul bekövetkező eseményekre történő azonnali és gyors reagálás képességét. A jövő haderejének – amely képes kifelé hiteles elrettentő, befelé a kor kihívásainak megfelelő választ adni, és reális katonai erőt megjeleníteni – egyaránt alkalmasnak kell lennie a hagyományos és az ún. hibrid hadviselésre, a tömegpusztító fegyverek elterjedése, valamint a nukleáris- és ballisztikusrakéta-fenyegetettség kezelésére, továbbá a drónok elleni hatékony fellépésre is. Ennek megfelelően olyan légierő-centrikus, korszerűen felszerelt, alapvetően levegőből alkalmazható szárazföldi (al) egységekkel rendelkező szervezet, amely az információs és döntési főlény birtokában szükség esetén azonnal, gyorsan és hatékonyan avatkozik be egyidejűleg több helyszínen.

AZ AIR DEFENDER 23 GYAKORLAT ELŐZMÉNYEI

Az Air Defender 23 előzményei egészen a 2014-es newporti (Wales) NATO-csúcstalálkozói, illetve a Krím félsziget orosz elcsatolásáig nyúlnak vissza, amikor a szövetségi rendszer olyan biztonsági kihívással találta szembe magát, amely határozott fellépésre készítette a NATO-tagállamok vezetőit. A 2014. szeptember 4–5-én megrendezett walesi csúcstalálkozón a NATO-tagállamok vezetői által elfogadott határozatok hatásai a szövetség egészére és a globális biztonságra nézve is hosszú távon érzékelhetők lesznek. A walesi csúcstalálkozói az olyan programok,

mint a NATO által a liszaboni csúcstalálkozón útjára indított Smart Defence (okos védelem) vagy az Európai Unióban a genti folyamat részeként kezdeményezett közös képességfejlesztési és képességmegosztási (Pooling and Sharing – készletezés és megosztás) programok alternatíva nélkül jelentek meg, az új helyzet azonban kikényszerítette egy hatékonyabb koncepció, az úgynevezett Framework Nations Concept (Keretnemzetek Koncepció – FNC) megalkotását és elfogadását. Ez az új elképzelés – a nemzeti szuverenitás megtartása mellett – azóta is a többnemzeti együttműködés egyik fontos mozgatórugója. [2] A 2013-ban kialakított, német kezdeményezés alapján 2014-ben elfogadott FNC lényege annak felismerése, hogy a tagállamok többsége a rendkívüli mértékben megnőtt forrásszükségletek miatt nem képes fenntartani a katonai képességek teljes spektrumát. A koncepció ezért újradefiniálja a specializáció és a többnemzeti együttműködés korábról is ismert megoldásait egy olyan program kialakítása érdekében, amelyben egyes nagy tagállamok alapvető stratégiai képességeket biztosítanak és fejlesztenek, a kisebbek pedig a hiányzó képességterületeket fedik le; emellett a szövetségesek együtt, közös műveleti parancsnokság alatt alkalmazzák fegyveres erőiket.

A szövetségen belül az FNC háromféle értelmezésének megfelelően a részes tagállamok különböző keretnemzetek köré csoportosulnak, így alapvetően különböznek egymástól a célok, a módszerek és a struktúra tekintetében. A fegyveres erők két pilléren (Capability clusters & European army – képességcsoportok és európai haderő) nyugvó fejlesztését célként kitűző német megközelítés eredményeként létrejött Többnemzeti Légi Csoport (Multinational Air Group – MAG) jól képzett, műveletekben alkalmazható és együttműködésre alkalmas (interoperabilis) repülőerők kialakítását foglalja magában. Jelentős mértékben a német légierőre támaszkodik, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a MAG-hoz Németország biztosítja nemzeti légerejének teljes spektrumát. [3]

MAG-NAPOK (MAGDAYS)

A MAG-napok a NATO keretnemzeti koncepciójának gyakorlati megvalósítását hivatottak elősegíteni a Többnemzeti Légi Csoport megalakításával. Céljuk, hogy a szövetség rendelkezésére álljanak olyan repülőformációk, amelyek egymás képességeire építve, azokat kiegészítve elkötelezettek a rendszeres együttműködés mellett. Németország mint keretnemzet szem előtt tartja azt a célkitűzést, amelynek alapján a MAG-nak 2023-ra el kellett érnie a kezdeti, 2026-ra pedig a teljes műveleti képességet. A MAG lehetővé teszi a részes nemzetek számára, hogy egy meghatározott célhoz igazodó, ütőképes repülőerőt alakítsanak meg, amely szükség esetén a NATO rendelkezésére áll. A MAG-napokon számos más nemzet mellett a magyar légierő Gripenjei is rendszeresen részt vesznek. Az Air Defender 23 légierő haderőnemi gyakorlat tervezése már 2018-ban megkezdődött, így a tervezők és a szervezők jelentős mértékben támaszkodhattak a MAG-napok tapasztalataira.

TÍPUS- ÉS SZEMÉLETVÁLTÁS

Magyarország Észak-atlanti Szövetséghez történő csatlakozásával a magyar légierő a NATO Integrated Air Defence System (NATO Integrált Légvédelmi Rendszer, később NATO Integrált Lég- és Rakétavédelmi Rendszer – NATINAMDS) szerves részévé vált, ezért vezetése, szervezete, személyi állományának felkészítése és kiképzése, technikai felszereltsége és alkalmazott eljárásai meg kell, hogy feleljenek a NATO-doktrínákban és -szabványokban foglalt elveknek, illetve minimumkövetelményeknek. Hazánk teljes jogú NATO-taggyá válása után a nemzetbiztonsági kabinet 2001 őszi döntést hozott 14 darab JAS 39 Gripen tíz évre szóló lízingeléséről, ezzel a Magyar Honvédségben megkezdődött a típusváltás folyamata, az elavult szovjet repülőtechnika cseréje. 2002 tavaszán csatlakoztunk a NATO Flying Training in Canada (NFTC)³ programhoz, ezzel a magyar légierő új alapokra helyezte a pilótaképzést.

2. ÁBRA. A magyar hajózállomány egyik katonája, egyenruháján az AD 23 gyakorlat emblémájával ellátott felvarróval. Háttérben a magyar légierő 36-os oldalszámú JAS 39 Gripen vadászgépe
(Forrás: honvedelem.hu/ MH vitéz Szentgyörgyi Dezső 101. Repülődandár)

³ A 2015-ben életre hívott, a Canadian Aviation Electronics (CAE) által támogatott program célja a jövő pilótanemzedékeinek NATO-sztenderdek szerinti minőségi képzése.

3. ÁBRA. Kettő az AD 23 gyakorlaton hazánkat képviselő öt vadászgép közül. A 39-es oldalszámú JAS 39C (EBS HU) Gripen a kecskeméti MH vitéz Szentgyörgyi Dezső 101. Repülődandár 1. harcászati repülőszázadában áll rendszerben 2007 óta (Fotó: Kelcsényi István)

A légiereő képességeit az alkalmazott technológiák és eljárások, a rendelkezésére bocsátott technikai eszközök fejlettsége és minősége, valamint személyi állományának felkészültsége és erkölcsi mutatói határozzák meg. A Gripen-pilóták többsége elvégezte az NFTC-programot, így a fejlett technikának és a felkészült személyi állománynak köszönhetően, a döntések eredményeként a Magyar Honvédségben először valósult meg egy máig egyedülálló típus- és szemléletváltás. Kialakult az a képesség, amely lehetővé teszi a stratégiai dokumentumokban és direktívákban megfogalmazott követelmények teljesítését, a szövetséggel történő együttműködést.

AZ AIR DEFENDER 23 GYAKORLAT CÉLJA

A Németország által kezdeményezett közös gyakorlat, az Air Defender 23 célja egyrészt a szövetséges légiereő egységei közötti együttműködés fokozása és optimalizálása, másrészt a szövetség összetartozásának és erejének demonstrálása volt. A gyakorlat emellett megjelenítette Németország elkötelezettségét és képességeit, kifejezésre juttatta, hogy Európa és Észak-Amerika együttesen lépnek fel országaik biztonsá-

ságának megőrzése, védelme érdekében. A Bundeswehr szervezésében és vezetésével megvalósult kéthetes gyakorlat további célja a szövetséges repülőerők kiképzettségi szintjének emelése, a közös reagálásra való készenlét növelése volt.

A GYAKORLAT FORGATÓKÖNYVE

Az Air Defender 23 gyakorlat során nemcsak a korábbi, hanem a lehetséges jövőbeli konfliktusokat is elemezték, és kidolgozták a rájuk adható válaszokat. Forgatókönyve arra a feltételezésre épült, hogy egy

4. ÁBRA. Az Air Defender 23 gyakorlat során igénybe vett légtérek (A szerzők szerkesztése [7] alapján)

5. ÁBRA. A finn légierő
HN-433 oldalszámú
McDonnell Douglas
F/A-18C Hornet típusú
vadászgépe emelkedik
Hohn repülőbázisának
futópályájáról
(Fotó: Kelecsényi István)

európai NATO-tagállamot keleti irányból szervezett fegyveres erő általi támadás ér, és a megtámadott ország az Észak-atlanti Szerződés 5. cikke⁴ alapján a szövetség segítségét kéri. A NATO a kérésre egységesen, szövetségként reagál, és első lépésként megteremti a légtér saját célokra történő igénybevételének (légi fölény), ezzel a manővererők biztonságos alkalmazásának feltételeit. Bár a nagyszabású gyakorlat megrendezését nem az orosz–ukrán háborúra adható válaszok motiválták, kétségtelen, hogy végrehajtása során a háborús tapasztalatok befolyásolták a különböző feladatokat és légi tevékenységeket.

A RÉSZT VEVŐ ORSZÁGOK

Az eseményen az Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Bulgária, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Horvátország, Japán, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Olaszország, Románia, Spanyolország, Svédország, Szlovénia és Törökország képviseltették magukat. A repülőeszközök és a gy-

akorlaton részt vevő katonák nagy része Németországban települt, de több tagország saját bázisairól repült. A Magyar Honvédség négy JAS 39C (35, 36, 38, 39 oldalszámú) és egy JAS 39D (44-es oldalszámú) Gripen harcászati repülőgéppel, összesen 48 fővel vett részt a gyakorlaton, a németországi Schleswig-Jagel légbázison települve. További kilenc fő tevékenykedett Kalkarban, a gyakorlat vezetési és irányítási központjában (a német légierő [Luftwaffe] Művelti Parancsnokság NATO-akkreditált kiképző központjában – Air Operations Command – AOCOM bázisán megalakított Joint Force Air Component – JFAC). Hazánk katonái 2023. június 6-án települtek ki Németországba, és június 25-én hagyták el a gyakorlat helyszínét. [4] A magyar kontingens szállításában és támogatásában részt vett a légierő 605-ös oldalszámú Airbus A319-es szállító repülőgépe is.

Az Air Defender 23 forgatókönyve a NATO 5. cikke szerinti kölcsönös segítségnyújtás elvén alapult. A gyakorlaton részt vevő alkalmi köteléket 23 különböző típusú, összesen 250 repülőgép alkotta, közülük 100 az Amerikai Egyesült Államok 42 ál-

lamából, a légierő, a nemzeti gárda, illetve a haditengerészet kötelékéből érkezett Európába – többségük a Légi Nemzeti Gárda (Air National Guard – ANG) egységeitől. A résztvevők elsősorban német – Jagel/Hohn (Schleswig-Holstein tartomány), Wunstorf (Alsó-Szászország), Lechfeld (Bajorország), Spangdahlem (Rajna-vidék – Pfalz tartomány) – légbázisokon települtek. A hollandiai Volkel, valamint a csehországi Čáslav légbázisokról áttelepült egységeken túl brit, francia, belga, lengyel, dán és litván repülőbázisokról is csatlakoztak a repülőharcászati feladatok végrehajtásához. Egy amerikai F-35A géppár Ausztriában, az erltwegi Hinterstoisser légbázison települt. [5]

A GYAKORLAT MENETE

Az Air Defender 23 mozzanatai három légtérben zajlottak, elsősorban Németország felett. (4. ábra) A keleti gyakorló légteret hétköznap 10 és 14 óra között, a délit 13 és 17 óra között, míg az északit 16 és 20 óra között tartották fenn ideiglenesen a katonai gyakorlat céljára. E légtereket olyan helyeken jelölték ki, amelyeket

⁴ Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) 5. cikkének lényege, hogy amennyiben egy tagállamot támadás ér, az az egész szövetséget éri, és minden tag köteles támogatni a megtámadott felet. Az 5. cikk célja az elrettentés, annak demonstrálása, hogy bármely NATO-tag elleni támadás a teljes katonai szövetség elleni offenzívával ér fel.

6. ÁBRA.
Az amerikai légierő A-10C csatarepülőgépei kötelékben repülnek a németországi Jagel légibázis felett (Fotó: Kelecsényi István)

a német légierő már évtizedek óta használt kiképzésre, azonban az Air Defender 23-ra készülve kibővítették és ún. tranzitfolyosókkal kötötték össze azokat. [6] Az összes érintett fél – a német légierő, a német polgári légiforgalmi irányítás, a EUROCONTROL⁵, a légitársaságok és a repülőtér-üzemeltetők – mindent megtett annak érdekében, hogy a gyakorlat környezeti hatásai a lehető legkevésbé érintsék a lakosságot. A három gyakorló légtérrel például legfeljebb napi négy órán keresztül, eltérő időpontokban, soha nem egyszerre használták katonai célokra. Éjszaka és hétvégén nem tartottak gyakorló repüléseket. A katonai repülések számára fenntartott időablakokban e légtérrészek nem álltak a polgári légiforgalom rendelkezésére. A meghatározott repülési magasságokat általában 2500 és 15 000 méter között, vagy annál magasabban jelölték ki. A gyakorlatra vonatkozó fősabály szerint a résztvevők 2500 méternél alacsonyabban semmilyen körülmények között sem repülhettek.

A légiforgalmi irányításért felelős hatóságok a légitársaságokkal és a

polgári repülőterekkel szoros együttműködésben tervezték meg a folyamatokat és eljárásokat, hogy a polgári légiforgalomra tett hatást a lehető legkisebbre csökkentsék. A EUROCONTROL felmérést készített az Air Defender 23 polgári légi közlekedésre⁶ gyakorolt hatásáról, amelynek alapján kijelenthető, hogy a gyakorlat járatörzéseket nem, legfeljebb késéseket okozott. [7]

A gyakorlat során a légi utántöltések 3000 és 10 000 méter közötti magasságban történtek, a harci repülésekre – az aktivált légtértől függően – 2500 vagy 3000 méter magasságról került sor. A keleti „Fight 1” elnevezésű gyakorló légtérrel, amely Észak-Brandenburg, Mecklenburg-Elő-Pomeránia egyes részei és a Balti-tenger felett húzódott, sugárhajtású és szállító repülőgépek kis magasságú repüléseire tervezték, így június 12. és 22. között naponta három órán keresztül igényelték és tartották fenn. Az ilyen jellegű repülésekhez időnként a Baumholder és Grafenwöhr felett kijelölt katonai gyakorló légtérrel is használták.

(Folytatjuk)

HIVATKOZÁSOK

- [1] Porkoláb Imre. A stratégia művészete. HVG könyvek, Budapest, 2019. ISBN 978-963-304-740-8 pp. 10., 15.;
- [2] Varga Gergely. A NATO walesi csúcstalálkozójának napirendje. <https://biztonsagpolitika.hu/nato-netto/a-nato-walesi-csucstalal kozojanak-napirendje> (Letöltve: 2024.2.5.);
- [3] Glatz, Rainer, L. Zapfe, Martin. NATO's Framework Nations Concept Center of Security Studies (CSS) ETH Zurich, No. 218, December 2017, Editor: Christian Nünlist. <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-security-studies/pdfs/CSSAnalyse218-EN.pdf> (Letöltve: 2024.2.5.);
- [4] Hovány-Pap Melinda. Üzemanyag katonák az Air Defenderen. [honvedelem.hu](https://honvedelem.hu/2023/junius/21/honvedelem-hu/hirek/uzemanyag-katonak-az-air-defenderen.html), 2023. június 21. [https://honvedelem.hu/hirek/uzemanyag-katonak-az-air-defenderen.html](https://honvedelem.hu/2023/junius/21/honvedelem-hu/hirek/uzemanyag-katonak-az-air-defenderen.html) (Letöltve: 2023.7.11.);
- [5] Skiba, Thomas. Air Defender 23: Übung beendet. <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/luftwaffe/aktuelles/air-defender-23-uebung-beendet-5641590> (Letöltve: 2023.7.11.);
- [6] AO Briefing for AIR DEFENDER 2023. <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2023-06/eurocontrol-aobriefing-for-air-defender-2023.pdf> (Letöltve: 2023.7.11.);
- [7] Air Defender 2023: Military mission effectiveness with minimal network impacts. <https://www.eurocontrol.int/publication/air-defender-2023-military-mission-effectiveness-minimal-network-impacts> (Letöltve: 2024.2.7.).

⁵ European Organisation for the Safety of Air Navigation – Európai Szervezet a Légiközlekedés Biztonságáért.

⁶ A hálózat összesen 293 928 járatából, a gyakorlat időszaka alatt 12 474 volt érintett, 17 perces átlagos késéssel. Ez a kedvező adat a szoros polgári-katonai együttműködés fontosságát bizonyítja a nagy légiforgalmi hálózati események során.